

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีพื้นฐานและความพร้อมทางการเกษตร มีทรัพยากรที่เอื้ออำนวยต่อการทำการเกษตร มีทรัพยากรที่ดินและทรัพยากรน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้สามารถผลิตพืชผลทางการเกษตรได้หลากหลายชนิด ทั้งยังมีคุณภาพดีเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ โดยเฉพาะภายหลังการพัฒนาด้านการเกษตรในปี 2503 ที่มีการนำเอาวิทยาศาสตร์เกษตรและเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต มีการใช้พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่ให้ผลผลิตสูง ร่วมกับการใช้สารเคมีทางการเกษตรประเภทปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช และฮอร์โมนพืชต่างๆ รวมถึงการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรแทนการใช้แรงงานจากคนและสัตว์ ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตสูงขึ้นในขณะที่มีการใช้ทุนและเวลาเท่าเดิม แต่ใช้แรงงานลดลง ซึ่งมีการเรียกการผลิตในรูปแบบใหม่นี้ว่า “การเกษตรแผนใหม่” (อาณัฐ, 2553)

เมื่อเกษตรกรรมแผนใหม่ช่วยให้สามารถผลิตพืชผลได้ในปริมาณมากกว่าการปลูกพืชแบบดั้งเดิม เกษตรกรจึงรับเอาเทคโนโลยีการผลิตแบบใหม่มาใช้กันอย่างแพร่หลาย และพัฒนาจนกลายเป็นแนวทางหลักในการผลิตทางการเกษตรในยุคปัจจุบัน และนำไปสู่การผลิตเพื่อการค้าเป็นหลัก การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตจากเดิมที่เคยผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือน เปลี่ยนเป็นการผลิตจำหน่าย ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรการผลิตอย่างเข้มข้น โดยเฉพาะที่ดินที่มีการเพาะปลูกพืชซ้ำในพื้นที่เดิมอย่างต่อเนื่อง มีการใช้ที่ดินเพื่อการเพาะปลูกตลอดทั้งปี และการใช้ปุ๋ยเคมีจำนวนมากติดต่อกันเป็นเวลานาน ทำให้โครงสร้างของดินเสื่อมลง เกิดการอัดตัวและแข็งกระด้าง พืชเจริญเติบโตได้ไม่ดี ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตลดลง เกษตรกรจึงต้องขยายพื้นที่เพาะปลูก เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าธรรมชาติมากขึ้น โดยเฉพาะการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อใช้เพาะปลูกพืชในภาคเหนือ เนื่องจากพื้นที่ทางการเกษตรในภาคเหนือมีอย่างจำกัดด้วยลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง มีเพียงพื้นที่ราบแคบๆ ระหว่างหุบเขา และที่ราบลุ่มแม่น้ำที่สามารถทำการเกษตร แต่ก็ไม่เพียงพอ กับความต้องการของประชากร ด้วยประชากรส่วนใหญ่ในภาคเหนือยังคงประกอบอาชีพทางการ

เกษตรเป็นหลัก ส่งผลให้พื้นที่ป่าภาคเหนือที่ลดลงอย่างมากจนปัจจุบันเหลือพื้นที่ป่าเพียง 95,074 ตารางกิโลเมตร (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร, 2554)

จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีที่ราบลุ่มน้ำสำคัญเพียง 3 แห่ง ได้แก่ ที่ราบลุ่มแม่น้ำปาย ที่ราบลุ่มแม่น้ำเมย และพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำววม ประชากรที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ราบลุ่มประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก ด้วยสภาพพื้นที่ลุ่มน้ำนั้นเอื้อต่อการทำการเกษตรกรรม มีดินและน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ด้วยเป็นพื้นที่ปลายน้ำ เกิดการทับถมของตะกอนดินทุกปี รวมทั้งมีสภาพภูมิอากาศที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตทางการเกษตร (พันศักดิ์, 2554) พื้นที่ลุ่มน้ำววมตอนล่างเป็นพื้นที่ราบลุ่มแห่งหนึ่งที่มีการเพาะปลูกมาก ในอดีตมีลักษณะของการผลิตในระบบเกษตรกรรมท้องถิ่นที่เน้นการผลิตเพื่อการบริโภค ต่อมาเมื่อพืชท้องถิ่นถูกแทนที่โดยพืชพันธุ์และวิธีการผลิตที่มาจาก การส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่อาศัยเทคโนโลยี และเคมีภัณฑ์ ในการจัดการกับพืชเพื่อเน้นปริมาณ ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นกว่าอดีตที่ผลิตเพื่อบริโภคอย่างชัดเจน เกษตรกรจึงปรับเปลี่ยนจากการปลูกเพื่อการบริโภคในครัวเรือนมาเป็นการผลิตเพื่อส่งออก ชุมชนมากยิ่งขึ้น โดยเกษตรกรนิยมปลูกพืชที่ให้ผลตอบแทนสูง ได้แก่ ข้าวโพดเมล็ดพันธุ์ กระเทียม ถั่วเหลือง และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ นอกเหนือจากการเพาะปลูกข้าวเพื่อบริโภคในครัวเรือน ซึ่งการปลูกพืชชนิดเดียวซ้ำๆ บนพื้นที่เดียวกันต่อเนื่องหลายๆ ปี ส่งผลให้ดินเสื่อมโทรม เกษตรกรจึงใช้ปุ๋ยเคมีปริมาณมากขึ้นทุกๆ ปี ในการเพิ่มผลผลิต ทั้งยังต้องใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชเพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกรและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ในระยะยาว แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบในอนาคต เพียงแต่มองผลตอบแทนในปัจจุบันเท่านั้น

การผลิตของเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำววมตอนล่างในปัจจุบัน เป็นการผลิตพืชด้วยความเคยชิน และปลูกพืชตามกระแสสังคมโดยมุ่งหวังด้านรายได้เป็นหลัก แต่ไม่ได้คำนึงถึงความเสื่อมโทรมของทรัพยากรและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หากสามารถวางแผนการผลิตพืชให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของเกษตรกร โดยคำนึงถึงข้อจำกัดทางด้านทรัพยากรการผลิตของพื้นที่ ตลอดจนเงื่อนไขทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์หาพืชที่มีศักยภาพตรงกับความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ ซึ่งการวางแผนการผลิตพืชที่เหมาะสมจะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดว่าควรจะปลูกพืชชนิดใดจึงจะสามารถตอบสนองความต้องการของตัวเกษตรกรและสังคม อันจะส่งผลให้การส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตพืชในพื้นที่ให้ประสบผลสำเร็จมากขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการประกอบการตัดสินใจดำเนินการจัดการทรัพยากรในระดับลุ่มน้ำ โดยมีวัตถุประสงค์ย่อย ดังนี้

- 1) เพื่อทราบถึงสภาพเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสภาพทางการผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำขวมตอนล่าง
- 2) เพื่อทราบแผนการผลิตพืชที่เหมาะสมเชิงเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำขวมตอนล่าง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved